

VÄSTERVIKS
KOMMUN

Vimmerby
kommun

Huvudförhandling

Mark- och miljödomstolen
angående sjön Yxern

2022-04-20

Bakgrund

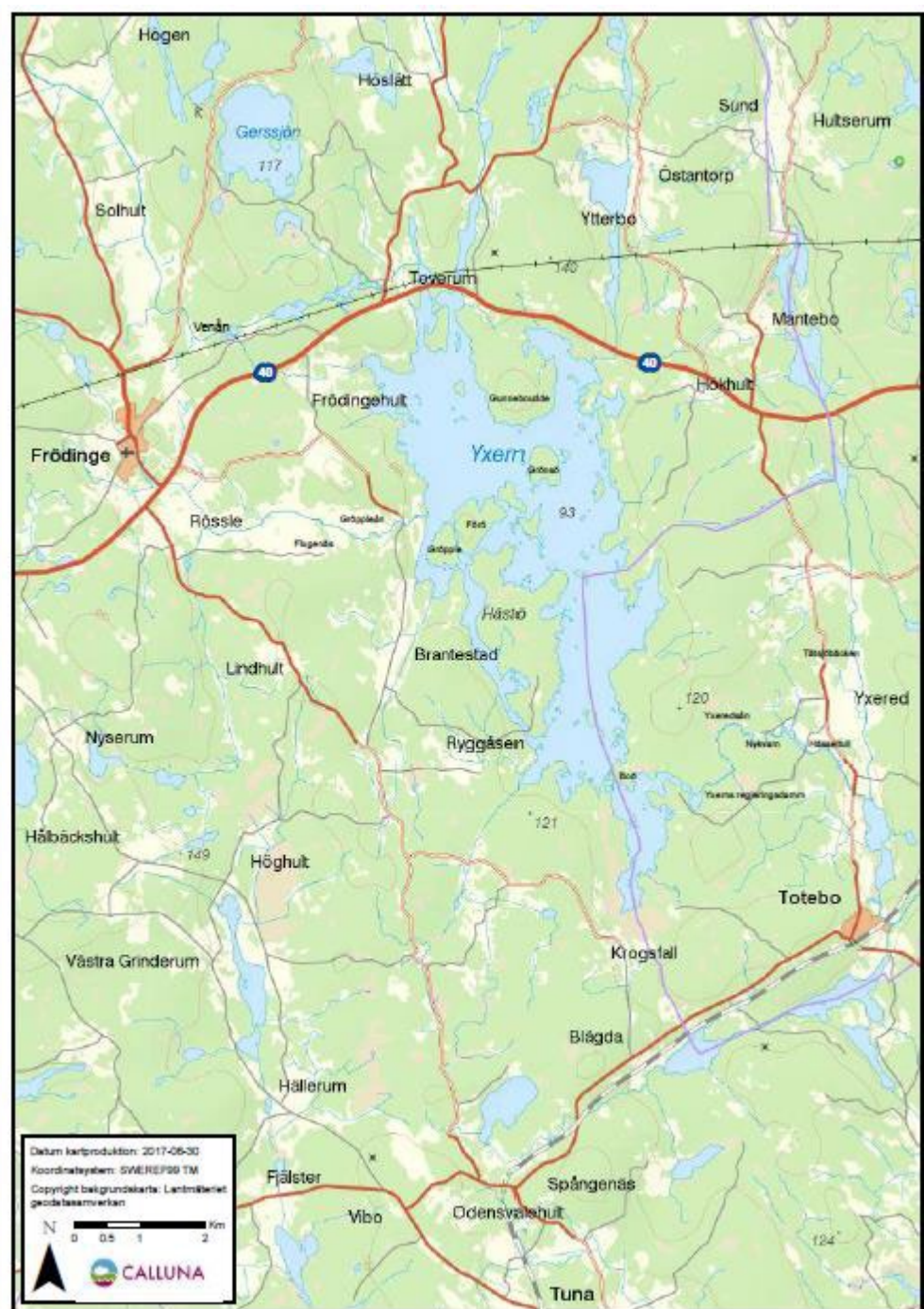
Yxern

Kalmar
läns
största sjö

Med en
otidsenlig
vattendom

Botorpsströmmen

Datum kartproduktion: 2017-06-30
Koordinatsystem: SWEREF99 TM
Copyright bakgrundskarta: Lantmäteriet
geodata.se/verken

Ångbåtstrafik på Yxern (ca 1900-1910)

Lång historia av problem med regleringen

Vimmerby Tidning 3 maj 1949

Sjön Yxern blir stridsäpple mellan jordbruk och industri

Markägarna är uppbragta; strandras, djuren i fara

Yxern är en av de största, vackraste och tillika mest utsatta sjöarna i norra Kalmar län, tiller sedan något år tillbaka på ett andra hälsö. Den som idag kommer till Yxern undrar lättast vad sjön har gjort vägen. Den gamla strandlinjen är kruten, flera ställen har inträffat och i västra och östra ändarna är stranden mycket. Vattenet har dragit sig tillbaka och stranden blivit i många ställen. I detta fall representerar strandaägarna och därmed lokalbefolkningen. Nu ämnar markägarna gå till rättsstämning och försöka få utskottet att återvända till sitt gamla utseende.

— Vi kan inte säga att vi varit de mest aktiva i detta ärendet, säger kommunstyrelsens ordförande, Lennart Gustafsson, Strandstad, som talman för landets största strandaägare. Vi kommer att kräva godtgörelse för den skada och förlust som vi lidit på grund av delvis utskottet och regleringen. Detta är inte något vi kräver Yxern folkhemmet!

År 1855 skedde en utgrävning av kanalen mellan Yxern och Högåsen, nämligen från Hagåsen med till Högåsen, detta för att få förbättra markerna kring Strandaströms gård. 1883 begjorde strandaägarna skänkning av Yxerns godsvägsstycke med en 1,10 meter godsvägsstycke i kanalen. Kraftlöshetsstyrelsen kom då med ett förslag, nämligen reglering och en process uppstod. I vattenmyndigheten var de Strandaströms, som strandaägarna gick till Högåsen. Någon beslutades fälles ett utslag år 1900. Detta var grundat på att bägge väden skulle kunna utvinna genom ökat kraftutsläpp till godsvägen av jordens. Arbetet skulle ha varit slutfört 1943, men kraftlöshetsstyrelsen begärde utskottet i sen. Två beslutades och flera beslut var arbetet slutfört.

Förhållandena har blivit ännu värre. Kraftlöshetsstyrelsen, d. v. s. Ankerströms och Gornstads bruk, verket i Vimmerby samt Totebo industri, har nu fått till två nya reglering, eller två expeditionella förhållanden till ytterligare en meter.

— Vi strandaägare håller på en mindre skänkning av modelvattenstycket och som så sker skulle vi kunna gå med på en viss reglering. Nu är förhållandena ännu värre. Flera åker fick vi för mycket vatten genom det stora utskottet. I år är det raka motstånd. Vad skall vi ta oss till i sommar? Vi kan inte bägna för hela Yxern. Nu löper djuren fara att gå ned i dött. På många ställen råder vattenet på godsvägen upp. Det går inte längre att korsa över till öarna — vattenet viker eller sommar — där vi har betesmark och säng. Fisket är — fråga fiskeristämmandet — redan mer eller mindre förlorat. Och Yxern var en av de bästa fiskesjöarna i hela länet.

Fredrige fiskare löst bedjörarna. Flera nu ha inträffat stora stränderna. Fredrige blått bedjörare är spolierad. På sina håll har man fått lägga ut plankor ända upp till 15 meter. För att kunna få ut dem till godsvägen. Andra löst ligger på undermåliga stränder så att ågarna knappt vågar gå till dem. För skal de kunna gå till i sjön?

Och så har vi de förtvånade skinnbetensiderna i Yxern. Den vatten, som stränder har varit något

Markägarna Lennart Gustafsson, Strandstad, och vattenmyndighetschefen Gunnar Carlsson, Högåsen, strandaströms gård. Sjön Yxern har varit ett stridsäpple mellan jordbruk och industri.

Som om en rindare jordbrukare står fram för det utvidgade Yxern på fjärra ställen. Markerna har strökat och sjöns djupdjupgräver strökat med i vatten.

— Men för detta bli det enda utskottet. Vi kommer att göra reglering hos Söderbygdens vattenmyndighet, ty våra intressen här är lika beaktade som rosparrarna.

— Men för detta bli det enda utskottet. Vi kommer att göra reglering hos Söderbygdens vattenmyndighet, ty våra intressen här är lika beaktade som rosparrarna.

— Men för detta bli det enda utskottet. Vi kommer att göra reglering hos Söderbygdens vattenmyndighet, ty våra intressen här är lika beaktade som rosparrarna.

— Men för detta bli det enda utskottet. Vi kommer att göra reglering hos Söderbygdens vattenmyndighet, ty våra intressen här är lika beaktade som rosparrarna.

— Men för detta bli det enda utskottet. Vi kommer att göra reglering hos Söderbygdens vattenmyndighet, ty våra intressen här är lika beaktade som rosparrarna.

— Men för detta bli det enda utskottet. Vi kommer att göra reglering hos Söderbygdens vattenmyndighet, ty våra intressen här är lika beaktade som rosparrarna.

— Men för detta bli det enda utskottet. Vi kommer att göra reglering hos Söderbygdens vattenmyndighet, ty våra intressen här är lika beaktade som rosparrarna.

— Men för detta bli det enda utskottet. Vi kommer att göra reglering hos Söderbygdens vattenmyndighet, ty våra intressen här är lika beaktade som rosparrarna.

— Men för detta bli det enda utskottet. Vi kommer att göra reglering hos Söderbygdens vattenmyndighet, ty våra intressen här är lika beaktade som rosparrarna.

— Men för detta bli det enda utskottet. Vi kommer att göra reglering hos Söderbygdens vattenmyndighet, ty våra intressen här är lika beaktade som rosparrarna.

— Men för detta bli det enda utskottet. Vi kommer att göra reglering hos Söderbygdens vattenmyndighet, ty våra intressen här är lika beaktade som rosparrarna.

— Men för detta bli det enda utskottet. Vi kommer att göra reglering hos Söderbygdens vattenmyndighet, ty våra intressen här är lika beaktade som rosparrarna.

— Men för detta bli det enda utskottet. Vi kommer att göra reglering hos Söderbygdens vattenmyndighet, ty våra intressen här är lika beaktade som rosparrarna.

— Men för detta bli det enda utskottet. Vi kommer att göra reglering hos Söderbygdens vattenmyndighet, ty våra intressen här är lika beaktade som rosparrarna.

— Men för detta bli det enda utskottet. Vi kommer att göra reglering hos Söderbygdens vattenmyndighet, ty våra intressen här är lika beaktade som rosparrarna.

— Men för detta bli det enda utskottet. Vi kommer att göra reglering hos Söderbygdens vattenmyndighet, ty våra intressen här är lika beaktade som rosparrarna.

Buss med 60 ut i terrängen 12 skadade, 48 vettskrämde

GÖTEBORG (TT). Två personer skadades på söndagsförmiddagen då en buss, som var på väg mot Torshälla och medförde ett 60-tal passagerare, körde ut i terrängen och hamnade på en bergslätt. Där den håll på att stälpas.

Buschauffören utropade att ratten på något sätt skulle komma ur funktion. Bussen rullade över 80 meter på vägen, kört därefter över på bergslätten och härifrån utmed vägen 22 meter, varvid den stoppade med sig träd och buskar och skadade 12 personer. 48 personer undslapp med blotta skräckskrikarna. Tre av de 12 skadade fick föras till sjukhus. Ingen behövde dock kvartalen, en pojke hade fått smärtsamma sår och två kvinnor diverse kontusioner. Bussen blev stödsättligt ramponerad.

TVÅ MÄNSKOSKELETT: som ston vara 2,500 år gamla har påträffats i en mossas nära, Österbygd. Skeletten som låg begravda i lager av torv är utomordentligt väl bevarade och deras skelettsystem, som är värd att undersöka är också väl utvecklad.

— Men för detta bli det enda utskottet. Vi kommer att göra reglering hos Söderbygdens vattenmyndighet, ty våra intressen här är lika beaktade som rosparrarna.

— Men för detta bli det enda utskottet. Vi kommer att göra reglering hos Söderbygdens vattenmyndighet, ty våra intressen här är lika beaktade som rosparrarna.

Försumlighet blev tagolycka

GÖTEBORG (TT). Utredningschefen från den 26-årige dagbladsredaktören och att kontrollerna som utförts var klart, var enligt GIP orsaken till olycksfallshälsan i Västergötlands till måndagen, då måldagen från Göteborg till Stockholm körde bort ett godståg, som med sig på stationen. Detta innebär att dagbladsredaktören, som den paragraf i säkerhetsföreskrifterna, som säger att en sådan kontroll skall vidtagas.

Skadorna som uppstod på loket och de sex vagnarna i måndagen är stora och de har tagits ut till trafik för reparationer.

Målet att få fason på Yxern är nära

Yxerns Fiskevårdsområdesför-
ening har hållit sin ordinarie
fiskestämma (årsmöte) i Frö-
dinge bygdegård. Den nya
fiskevårdsplanen presentera-
des och Simon Jansson redo-
gjorde för läget beträffande ut-
redningen för ändring av
vattendomen för Yxern.

Valen klarades av snabbt. Det
blev omval för Göran Gustafsson
som ordförande. Styrelsen består
dessutom av sekreterare Simon
Jansson, kassör Stig Jonasson.
Som ledamöter på två år omval-
des Tomas Peterson, Anders
Carlsson, Per-Olof Sethsson och
Göran Gustafsson.

Det beslutades att kräftfisket
skulle ske i samma omfattning
som föregående år.

Föreningen har beställt en ny
fiskevårdsplan som har utarbetats

av fiskerikonsulenterna Tomas
Lennartsson och Bo Thurén.

Thurén presenterade planen på
stämman. Den innehåller i prin-
cip allt vad som är värt att veta
om sjön Yxern.

Jansson redogjorde för läget
beträffande den förväntade än-
dringen av gällande vattendom
för Yxern.

– Efter anmodan från kammar-
kollegiet har Sydkraft i en utred-
ning gett sin syn på hur domen
skall ändras för att nå ett vatten-
stånd sommartid i Yxern som
ligger nära vad som nådde före
regleringen, sade Jansson.

Förslaget har utarbetats av
Gunnar Björup som själv är
vattenkraftsägare. Simon Jansson
berömde utredningen som han
tyckte var utförlig.

– Att de förslag utredningen

leder fram till är tydligt inspire-
rad av Kraftverkens intresse är ju
begripligt. Det är alltså frågan
om en partsinlaga som inte utan
vidare kan godtas. Kammarkolle-
giet arbetar nu med de modifie-
ringar som krävs för att naturvår-
dens intresse ska tillgodoses.

Simon Jansson döljer inte sin
glädje att föreningen nått så långt
att föreningen knappast ska be-
höva riskera att få se Yxern så
bedrövt urtappad som ofta
hänt sedan regleringen togs i
bruk.

Efter många års kamp är före-
ningen med eldsjälens Simon
Jansson nära målet att ändra be-
stämmelserna i en otidsenlig
vattendom från 1938 så att Yx-
erns stora naturvärden kan beva-
ras.

MARGARETA LJUNGBLAD

På bron över en vik av Yxern tar Simon Jansson en titt på pegeln
med kikare för att avläsa vattennivån. I dag är jag nöjd och belåten,
vattennivån är 92,30. Foto: Margareta Ljungblad.

Historik

- 1938 - Söderbygdens vattendomstol gav tillstånd till reglering av Yxern
- 1947 - Utfördes dammbyggnaden över utloppet
- 1952 - Markägare påtalade skador - Skadeståndsregering
- 1971 - Yxerns fiskevårdsförbund påtalade skador vid sjön till länsstyrelsen
- 1976 - Lågt vattenstånd – överläggningar med länsstyrelsen
- 1989 - Arbetsgruppen för Yxern bildas (FVO, kommuner, naturskyddsför.)
- 1993 - Vattenlagen ändras för att ge bättre möjligheter till omprövning av gamla vattendomar (äldre än 30 år). Kommunerna lämnar in en skrivelse till Länsstyrelsen med anmodan att ompröva vattendomen gällande Yxern.

Historik forts.

2000 - Kammarkollegiet meddelar Länsstyrelsen att det är viktigt att få till stånd en omprövning av vattendomen men att pengar (2,5 miljoner) till olika ersättningar saknas.

2003 - försök med minimitappning på 0,4 m³/s

2010 – 2011 vill regleringsföretaget ha kommunernas stöd för en frivillig omprövning av vattendomen. Kommunerna svarar att förslaget till ändringar i vattendomen inte är tillräckligt.

2013- Låga vattennivåer - 25 % av sjöbotten torrlagd

2014 - Botorpsströmmens Vattenråd bildas

Historik, forts 2016

Sommaren 2016; Vattenståndet i Yxern fortsätter att sjunka och (vid 90,05 m.ö.h. enligt gamla höjdmodellen) ska enligt vattendomen luckorna öppnas helt.

25 augusti fick länsstyrelsen en hemställan från regleringsföretaget om att länsstyrelsen ska vidta nödvändiga åtgärder för att förhindra risk för skada på miljön uppkommer.

2 september kommer beslut från länsstyrelsen där man förbjuder regleringsföretaget att följa vattendomen och öppna luckorna helt.

Regleringsföretaget föreläggs att via en mjuk övergång tappa vattnet i ett intervall mellan 0,1-0,2 m³/s. Föreläggandet omfattar fler punkter och dessa ska redovisas senast tre månader efter beslutets lagkraftvinnande.

26 augusti 2016 Södra Yxern

26 augusti 2016 Södra Yxern

Flytbrygga vid Gröpple

Bron till Hästö

26 augusti 2016 Dämmet

26 augusti 2016 Yxeredsån

Fiskdöd i Yxern 30 oktober 2016

Stor uppmärksamhet i media

Historik, forts 2016

26 oktober hålls möte i Västervik mellan Västervik, Vimmerbys och Linköpings kommunledning.

Beslut om förstudie.

Arbetsgrupp och Styrgrupp bildas.

15 december Calluna/SMHI får i uppdrag att ta fram en förstudie

Projekt Yxern

Styrgrupp:

Västerviks kommun - kommunledning

Vimmerby kommun - kommunledning

Yxerns Fiskevårdsförening

Tekniska Verken i Linköping

Botorpsströmmens Vattenråd

Förstudie Calluna och SMHI

Förstudie för sjön Yxern

Hur kan problem med vattenstånd lösas?

- Nollalternativet fortsatt reglering med gällande tillstånd.
- Regleringsalternativet - fortsatt men förändrad reglering.
- Huvudalternativet utrivning av Yxerns regleringsdamm med en ny tröskel

Genomförande av huvudalternativet i två steg:

1. Omprövning av vattendomen med tillfälliga villkor. I ett längre perspektiv är inte den alternativa regleringen bra eftersom den inte gör att Yxeredsån ekologiska status förbättras (Konnektiviteten).
2. Tillstånd för utrivning söks för att återställa sjöns utlopp till ett mer naturligt tillstånd.

Många parter har varit involverade:

- Workshop i Frödinge 4/5 2017
- Samråd i Frödinge 11/4 2019
- Studieresa Bollebygd 21/9 2019
- Öppet hus Totebo 1/9 2020
- Naturinventeringar (musslor, fisk, utter)

